

ULUSLARARASI BAKALORYA PROGRAMI

TÜRKÇE A DERSİ UZUN TEZİ

Gölgelerin Ardındaki Kadınlar

CAT 1

Sözcük Sayısı: 3784

Araştırma Konusu: Fakir Baykurt'un *Tırpan* adlı yapıtında geleneksel yaşamda kadın-erkek figürlerin varoluş mücadelelerinin, kadın-erkek figürlerin sosyal yapıdaki yerleri ve varlıklı-yoksul ilişkileri kapsamında değerlendirilmesi.

İÇİNDEKİLER:

GİRİŞ	3
1. GELENEKSEL YAŞAMDA ERKEK	
1.1 Velikul ve Kabak Musdu'nun Geleneksel Yapıdaki Yeri.....	4
1.2 Erkeğin Geleneksel Yaşamdaki Evlilik ve Eş Algısı.....	5
2. GELENEKSEL YAŞAMDA KADIN	
2.1 Kadın Figürlerin Aile Yapısındaki Varoluş Mücadeleleri.....	7
2.2 Kadın Figürlerin Sosyal Yapıdaki Yeri.....	11
3. TOPLUMSAL YAPIDAKİ VARSIL-YOKSUL İLİŞKİLERİ	
3.1 Kabak Musdu ve Velikul'un İlişkisi.....	12
3.2 Velikul ve Kabak Musdu'nun Ekonomik Durumlarının Dürü'nün Varoluş Sürecine Etkisi.....	13
3.3 Kırsal Kesimdeki Kent Algısının Dürü'nün Varoluş Sürecine Etkisi	15
SONUÇ	18
KAYNAKÇA	19

Araştırma Konusu: Fakir Baykurt'un *Tırpan* adlı yapıtında geleneksel yaşamda kadın-erkek figürlerin varoluş mücadelelerinin, kadın-erkek figürlerin sosyal yapıdaki yerleri ve var-sıl-yoksul ilişkileri kapsamında değerlendirilmesi.

GİRİŞ

“Varoluş” en genel anlamıyla “yaşama” durumudur. Yaşamak ise hem özgürce hem de baskı altında devam ettirilebilen bir eylemdir. “Baskı” sosyal yapıda; maddi yetersizlikler, cinsiyet rolleri veya toplumun beklentileri olarak kişinin karşısına çıkabilir. Fakir Baykurt eserlerinde toplumsal yapıdaki bu baskıları vurgulamış, bu sebeple toplumcu gerçekçi anlayışla eser üreten yazarlar arasına girmiştir. Fakir Baykurt'un birçok eseri kırsal kesimi ve bu uzamlardaki insanların yaşamlarını ele almıştır. “Yılanların Öcü” ve “Irazca'nın Dirliği” gibi bilindik eserler üzerine edebi ve sosyolojik olmak üzere birçok inceleme bulunmaktadır. Bu tezde ise diğer yapıtlarıyla karşılaştırıldığında üzerine daha az inceleme bulduğum *Tırpan* romanı ele alınmıştır. Tezin amacı Fakir Baykurt'un *Tırpan* adlı yapıtında geleneksel yaşamda kadın-erkek figürlerin varoluş mücadelelerinin, kadın-erkek figürlerin sosyal yapıdaki yerleri ve var-sıl-yoksul ilişkileri kapsamında değerlendirilmesidir. Kurmaca gerçeklikte yazarın geleneksel yaşamda kadının varoluş sürecini ele alışı “Yeni Eleştiri” metodu çerçevesinde irdelenecektir. Bu bağlamda yapıttaki figürler, figürler arasındaki çatışma, olay örgüsü incelenecek ve araştırma konusu “metnin kendi iç ilişkileri”¹ göz önünde bulundurularak değerlendirilecektir. Gökçimen köyünde geçen yapıtta, kadınların özgür bir şekilde varoluşlarını sürdürememeleri on dört yaşındaki Dürü'nün elli yaşındaki Musdu ile evlendirilmesi üzerinden aktarılmıştır. Evlilik sürecinde erkek figürlerin kadınlara karşı tutumu, günlük konuşmalarla ve hitap şekliyle

¹ Kadızade, E . "HÜSEYİN CÖNTÜRK VE YENİ ELEŞTİRİ" . Türklük Bilimi Araştırmaları (2011) : 189-199
<https://dergipark.org.tr/en/pub/tubar/issue/16970/177301>

okura aktarılırken yazar aynı zamanda, bu evliliğe etken faktörü yoksulluk olarak ele almıştır. Yoksulluğun getirdiği çaresizliği ve varsılığa olan ilgiyi, Dürü'nün evliliğiyle bağdaştıran yazar, paranın çocuk gelin "almayı" meşrulaştırabilidiğini ve ne denli büyük bir güç olduğunu göstermiştir. Geleneksel yaşamda kadının söz sahibi olamayışı ise Dürü ve annesi Havana'nın bu evliliğe karşı gelme mücadelesi dahilinde anlatmıştır. Kadınların varoluşları bu bağlamda sınırlandırılmış olmakla birlikte, kadınlar geleneksel yaşamda da sözü geçmeyen, saygın olmayan taraf durumunda yansıtılmıştır.

GELENEKSEL YAŞAMDA ERKEK

1.1 Velikul ve Kabak Musdu'nun Geleneksel Yapıdaki Yeri

Yazar, kurmaca gerçekliği Gökçimen uzamında okuyucuya sunmuştur. Gökçimen bir köy olduğundan yazar, odak figürleri kırsal kesim insanları olarak sunmuş ve kırsal yaşamdan kesitlere yer vermiştir. Gökçimen uzamı üzerinden; sosyal problemleri, kır yaşamını ve kadın erkek ilişkilerini anlatan yazar, geleneksel yaşamda erkek figürleri ön plana çıkarmıştır. Eve yalnızca erkek figürlerin para getirmesiyle, erkekler ve para arasında bir bağlantı kuran yazar, erkek figürleri bu sebeple, kadınların günlük yaşamında söz sahibi ve baskıcı bir konuma yerleştirmiştir. Yalnızca erkek figürlerin fikirleri geçerli sayılmış, yazar önemli kararları yalnızca erkeklerin kararı olarak ele almıştır.

Zengin bir tüccar olan orta yaşlı Kabak Musdu, daha çocuk olan Dürü'yle evlenmek istediğinde babası Velikul'u muhattap almış, annesinin hatta Dürü'nün kendi rızasını önemsememiştir. Erkeklerin kararı son söz olarak ele alınmıştır.

Erkeklerin karar alma sürecindeki bu egemenlik, yapıtta töre ve gelenek görenek gibi kavramlarla bağdaştırılmıştır. **"(...) kızın alınıp verilmesi önce babasından sorulur. Babanın evet dediği yerde ne kızı hayır deyebilir, ne de anası! Toprağımızın göreneği budur; dikkat edelim! İçimize naylon adetler sokmayalım!" (Baykurt,16).** Yapıtta süregelen

ataerkil düzen, “görenek” olarak adlandırılmıştır. Bu düzenin değişmesini istemeyen erkek figürler; kadınların fikrini almayı, kadınların düşüncelerini dinlemeyi “naylon” yani yapay/yabancı bir adet olarak kabul etmişlerdir. Bu durum Kabak Musdu ve onun evlilik sürecinde takip ettiği yol ile sunulmuştur.

Bununla birlikte yazar, erkek figürlerin kadınlardan birçok beklentisi bulunduğunu günlük yaşantıdan olaylarla okuyucuya aktarmıştır. Bunların başında erkek figürlere hizmet gelmektedir. Yazarın okuyucuya sunduğu diyaloglarda bu buyurgan tutum gözlenmektedir.

“Boşalan fincanı alıp çıktı Kamile. Musdu ardından bağırdı: Kahvaltımı da getir hemen!” (Baykurt,93) Musdu’nun ilk eşi Kamile’ye olan tutumu üzerinden; kadınların erkeklere hizmet etmesinin, erkek figürlerin sahip olduğu doğal bir “hak” olarak görüldüğü yansıtılmıştır. Erkek figürlerin düşünce ve isteklerinin egemen olduğu kırsal kesim halkında erkekler “saygın” ve “önemli” olarak yansıtılırken kadınlar erkeklerden alt bir konuma yerleştirilmiştir. Sosyal yapıdaki bu hiyerarşi, Kabak Musdu ve Velikul’un kadınların istek ile düşüncelerine karşı olan tutumları ve kadınlarla iletişimlerinde kullandıkları emir kipleri ile aktarılmıştır.

1.2 Erkeğin Geleneksel Yaşamdaki Evlilik ve Eş Algısı

Kırsal kesimde erkeklerin birden fazla kadınla “evlenmesi” toplumda normal karşılanmaktadır. Ekonomik güce sahip erkeklerin birden fazla eşinin olması, varsıllığın göstergesi olarak sunulmuştur. “Eş” kavramı “hizmetçi” kavramıyla bağdaştırıldığı için ev işlerini hızlı bir şekilde yapabilecek genç kızlara olan ilgi ayrıca ele alınmıştır. Bu durum Musdu ve Dürü’nün evliliği üzerinden anlatılmıştır. Musdu varsıl bir tüccar olarak konumlandırılmıştır. Musdu’nun eşi Cinli Kamile olarak verilmiştir. Cinli Kamile ile Musdu’nun ilişkisi evli bir çiftten ziyade hizmetçi-ev sahibi ilişkisi içinde portrelenmiştir. Kamile, evin sahibi olan Musdu’nun isteklerini yerine getirmekte, ona hizmet vermektedir. Cinli Kamile yaşlandığında ve Musdu’nun isteklerini yerine getiremeyecek hale geldiğinde, Musdu yeni bir evlilik yapma kararı almıştır. Bu evliliğin amacı yaşlanmış eşinin yerine hem ev işlerini yapabilecek hem de

Musdu'yu eğlendirebilecek birini ev hayatına dahil etmektir. **“Sen beni bu Cinli Kamile'den kurtar, olmaz mı? Çok bıktım bu mundar avrattan! Senin gibi bir suna istiyorum yatağımı ısıtan! Evimi silip süpüren. Sobamı yakan.” (Baykurt, 43)**

Kabak Musdu figürüyle okuyucuya sunulan paraya sahip olma gücü doğrultusunda, Musdu'nun aldığı ahlaki açıdan yanlış kararlar, köy halkının çoğunluğu tarafından kâbul edilmiştir. Zenginliği sayesinde kararlarına saygı duyulan orta yaşlı Musdu'nun on dört yaşındaki Dürü'yle yapacağı evlilik Gökçimen halkı tarafından sorgulanmamış aksine Musdu tebrik edilmiştir. Yazar, paranın kırsal kesimdeki önemini ve her şeyin üstünde bir değer olduğunu, parası olan kişinin otorite sahibi olduğunu; köy halkının Musdu'nun evliliğine olan tavrı ve Musdu'nun kır halkı üstündeki gücü ile sunmuştur.

Gökçimen'deki kadınların çoğunluğu da varsıl erkeklerin çok eşliliğini desteklemektedir. Cinli Kamile'nin çok eşliliğe karşı olmaması, bu durumu kabul etmesi; çok eşliliğin kır yaşamında alışılmış olduğunu, maddi gücü olan her erkek için meşru olduğunu okuyucuya sunmuştur.

“Kamile hakikaten kamil avrattır. Dedi: ‘Evlen Musdu! Benden sana hayır yok! Benim üstüme diye de hiç düşünme! Hizmetini gören yok Musdu! Kârın kazancın yerinde! Nafakasını tedarik edebildikten sonra, yeniden evlenmek şeriatın buyurduğu bir iştir...” (Baykurt,11)

Yazar kadının varlığını ortaya koyamayışında dinsel öğelere ve şeriat sistemine de yer vermiştir. Cinli Kamile figürü tek başına yaşamını sürdüremeyeceği için başına gelen her şeyi kabullenen bir figür olarak ele alınmıştır. Bu kabulleniş durumu Cinli Kamile'nin Musdu'nun yeni evliliğine olan tutumuyla okuyucuya sunulmuştur.

GELENEKSEL YAŞAMDA KADIN

2.1 Kadın Figürlerin Aile Yapısındaki Varoluş Mücadeleleri

Yapıtta iki temel aile ele alınmıştır. Bu ailelerden ilki Velikul'un ailesi, ikincisi ise Kabak Musdu'nun ailesidir. Kadınların varlığı yalnızca ev-aile yaşantısında belirginleştirildiğinden, geleneksel yaşamda kadın en yoğun biçimde aile içi ilişkiler ile ele alınmıştır. Kadınlar silik figürler olarak ele alınırken erkekler; baskın ve buyurgan özellikleri ile okuyucunun karşısına çıkarılmıştır. Bu durum aile yapısındaki hiyerarşinin varlığını ortaya koymuştur. Yazar iki ailenin oluşumundaki ortak özelliği erkek figürlerin eve para getirmesi olarak kurgulamıştır. Bu maddi güç sonucu, ata-erkil toplum yapısını öne çıkarmış, ataerkil yapı, ev yaşamına da yansıtılmıştır. Kurmaca gerçeklikte ekonomik üstünlüğün erkeğin elinde olması kadını aile yapısı içinde değersiz kılmıştır. Yazar, ekonomik nedenlerin aile yapılarındaki güç ve değer yargılarını belirlediğini, kadının varoluşunu gerçekleştirmede zorlandığını Velikul ve Musdu'nun ailesi üzerinden aktarmıştır. Bunu yaparken de kadın ve erkek figürler arasında sosyal yapıdaki farklılıklara ve erkeğin egemen güç olarak parayı kullanmasına dikkat çekmiştir.

Yazar Velikul'un eşi Havana figürünün de bu sosyal yapının dayatmalarını yaşayan ve aile içinde de bu mücadeleyi veren bir figür olarak ele almıştır. Havana dört çocuk sahibidir. Kurguda yer alan diğer kadın figürler gibi günlük yaşamında evi temizlemekte, çocuklara ve hayvanlara bakmaktadır. Havana'nın eşi Velikul ailede otoritenin ve gücün simgesidir. Velikul eve para getiren tek kişi olduğundan ve geleneksel yapıda erkek figürler ön planda olduğundan; sözü geçen, buyurgan taraf olarak kurgulanmıştır. Velikul figürünün evde gücün simgesi olması her alanda gösterilmiş, bu durum Havana ve Dürü'ye uyguladığı şiddet ile örneklendirilmiştir.

Yazar, kadınların sosyal baskı ve dayatmalar dışında, ev içinde verdiği varoluş mücadelesinde yaşadığı zorluklardan biri olarak şiddeti ele almıştır. Kadın figürlerin varoluş savaşları zorlu bir

mücadeledir. Yazar, kadın figürlerin asıl savaşının aile yapıları içinde başladığını ve bu savaşı kazanan kadının toplumsal yapıdaki yerinin de değişebileceğini, bu olumsuzlukları çarpıcı bir hale getirerek ele almıştır.

Havana şiddete uğradığında kendini ifade edememiştir. Sadece içinden söylenmekle yetinir. Aile yapısında gördüğü şiddete alışkın Havana, bu durumdan bir çıkış yolu bulamamıştır.

“Sırtıma sırtıma vurdu yumruklarını! Kırıldı kemiklerim! Kurtulabilirsen kurtul! Anan baban desen, başlarından attığına razı. Oğlan kardeşin, enişten? Hepsi kendi başlarının derdinde. Dost yook, destek yok! Nereye gidersin, ne halt edersin? He diye, hı diye basılıp kalıyorsun.” (Baykurt,89)

Aile yaşamında görülen şiddete karşı bir şey yapılamaması, kır yaşamındaki kadın figürlerin gerçekliğini okuyucuya sunmuştur. Kadınların bu bağlamdaki çaresizliği okuyucuya Havana ve Velikul’un evliliği üstünden aktarılmıştır. Havana, kendisinin şiddeti hak etmediğini ancak gidecek bir yeri olmadığını açıklamıştır. Ayrıca içinden söylenirken ona yardım edebileceğini düşündüğü insanların içinde bir kadın figürün isminin geçmemesi, yalnızca erkeklerin bir çözüm olarak görülmesi dikkat çekmektedir. Yazar kır yaşamı içinde kadının çaresizliğini, sorunlarının çözümünde yine erkek figürlere sığınmaları olarak ele almıştır. Kurguda, kır yaşamı içinde kadının değersiz kılınmasına ve bir birey olarak görülmemesine dikkat çekilmiştir.

Aile içi psikolojik ve fiziksel şiddet sadece eşler arasında sınırlı kalmamakta, aynı tutuma kız çocuklarının da maruz kaldığı belirtilmektedir. Bu durum Velikul’un kızı Dürü’yle olan ilişkisinde öne çıkarılmıştır. Yazar eş seçiminde de kadınların özgür kararlar alamadığını, son sözü yine erkeklerin söylediğini Dürü figürü üzerinden anlatmıştır. Dürü, Musdu ile evlenmek istemeyince babası Velikul, ona şiddet uygulamış hatta kızını cezalandırmak adına ahıra kapatmıştır.

Dürü'nün kendi hayatını derinden etkileyecek bu evlilik hakkında söz sahibi olamaması, babasından gördüğü şiddet ile açıklanmıştır. Dürü'nün babasının kararına itaat etmesi, kır yaşamında olması gereken bir tutum olarak gösterilmiştir. Yazar, kurguda aile içinde erkeklerin üstünlüğünü, gösterdikleri şiddetle temellendirmiştir. Kadının düşüncelerini dile getirmesi bu sosyal yapı içinde terbiyeden yoksun bir davranış olarak ele alınmıştır.

“Kesin zırlamayı alçaklar! Ben böyle terbiyesiz davranışları sevmem Havana! (...) bir avrat, kocasının dediğinden dışarı çıkmaz! Ben itaat isterim! (...) karı böyle kocasına itaat etti mi, kızı da ana babasına itaat eder. Hele babasına hiç karşı gelemez. Bir kız, babası nere keserse, kanı oraya akar.” (Baykurt,174)

Yazar aile yapılarındaki saygı anlayışını kadının erkeğe koşulsuz itaati olarak kurgulamıştır. Ev içinde anne ve babaya olan saygı, “karının”, “kocasına” itaatiyle bağdaştırılmış, kadın aile yaşamında alt tabakaya yerleştirilmiştir. “Kız” söylemi öne çıkmış, yapının bütününde yalnızca kız evlatların yaşamına karışılmış, aile yapısında kız-erkek evladın eşit kabul edilmediği bu şekilde ortaya konulmuştur. Erkek egemenliği toplumsal yapının her yanına sızmış, genç kızların geleceklerinde dahi erkek figürler belirleyici olmuştur. Bu durumun yapıttaki göstergesi ise Velikul figürünün hakaretleri olmuş, Velikul'un fikirlerine karşı çıkan anne ve kız “alçaklar” olarak tanımlanmıştır.

Yazar, benzer durumlara Kabak Musdu'nun aile yapısında da değinmiştir. Musdu'nun eşiyle olan diyaloglarında kullandığı emir kipleri erkeklerin kadınlar üzerinde güç sahibi olduklarına işaret etmektedir. Erkek figürler, kadın figürlere gösterdikleri saygısızlıklarla evlilik kurumunu değersizleştiren bir tutumla ele alınmıştır. Kabak Musdu ikinci kez evlenme kararını eşi Cinli Kamile'ye söylediğinde ona fikrini sormamış, duygularını ve hatta Medeni Kanun'u göz ardı ederek itiraz etmemesini buyurmuştur. Tehditkar bir tutum sergileyen Kabak Musdu figürü, erkeğin ekonomik gücünün her şeyi belirleyen önemli bir güç gösterisi durumunda olduğunu

göstermiş, bu güç gösterisini ön plana çıkararak Cinli Kamile’yi “yetim” bırakmakla tehdit etmiştir.

“(…) kafamı bozma Kamile Bayan! Edebinle otur kalk! Ne diyorsam onu yap! Zaten hoca nikahıyla duruyorsun üzerimde. Daha olmadı bir çizik çekerim, kalırsın yetim cin gibi!” (Baykurt,35)

Kurguda erkek figürlerde yaratılan bu tutum, kadınlara karşı sergilenen buyurgan yaklaşımı ve kadının erkeklerin gözündeki rolünü açıklar nitelikte dile getirilmiştir. Kabak Musdu’nun eşi Cinli Kamile’ye ekonomik üstünlük sebebiyle gösterdiği tutum, Gökçimen uzamında kadınların aile yapısındaki konumunu portrelemektedir.

Cinli Kamile hayatının çoğunluğunu misafirlerine ve Musdu’ya hizmet ederek geçirmiş, bu süreçte sırt ağırları çekmiş ancak Kabak Musdu’ya hizmet etmeye devam etmiştir. Kabak Musdu, Cinli Kamile’nin yaşadığı sağlık sorunlarını bilmesine rağmen buyurgan tavrını bırakmamış, ondan daima hizmet beklemiştir. Erkek figürler bu bağlamda merhamet ve acıma duygusundan da yoksun figürler olarak kurgulanmıştır. Kadın figürlerin zayıf oluşunun erkek figürleri daha da duygusuz ve insanlıktan uzak hale getirmesi yapıt boyunca ilerlemiştir.

“Kalk süpür şuraları! Örtümü döşeğimi ser! Kendin nereye gidersen git!” (Baykurt,75)

Kadın, günlük yaşamda bir “hizmetçi” olarak nitelendirildiğinden hem eve hem de erkeğe hizmet etme beklentisi kadın figürler etrafında oluşturulmuştur. Sevgi ve saygı öğeleri içermeyen günlük konuşmalar ve erkek figürlerin tutumu, bir kez daha kadınların aile yapısında erkeklerden değer anlamında daha aşağıda olduğunu göstermektedir. Yazar çağdaş yaşamdan uzak kalan kadın figürlerin yaşam zorluğuna, birey olamayışlarına; evlilik ve aile yaşamlarıyla dikkat çekmiştir.

2.2 Kadın Figürlerin Sosyal Yapıdaki Yeri

Yazar yapıtta kadın figürleri aile yaşamından bağımsız olarak sosyal yapıya dahil etmemiştir. Aile yaşamında kadına karşı sergilenen tutum toplumsal yaşama da yansımış, kadının aile yapısındaki kimliği, sosyal yapıdaki yaşamına aktarılmıştır. Annelik görevi, birinin eşi olma durumu ve hizmetçilik rolü sosyal yapıda da toplumca benimsenmiş, kadınların varoluşu bu kavramlarla sınırlandırılmıştır.

Yapıtta bahsedilen kadın figürlerin neredeyse hepsi çocuk sahibidir. Uluguş'un, Cinli Kamile'nin ve Havana'nın çocukları vardır. Bu durum kadının annelik "görevini" öne çıkarırken, toplumun da kadından çocuk yetiştirme, yuva kurma beklentisini okuyucuya yansıtmaktadır. Kırsal kesimde annelik görevi, bir kadını "değerli" kılan öge olarak okuyucuya sunulmuştur. Erkek figürlerin gözünde bir kadının değeri, bu annelik beklentisini karşılmasıyla belirlenmektedir.

"(...) yarın iki de çocuk doğurdu mu, Dürü'den kıymetlisi olmaz." (Baykurt,14)

Kadınlara atfedilen annelik "görevi" dışında bir diğer dikkat çeken durum, kadınlara hitap biçimidir. Yapıtta adı geçen kadın figürlerin çoğu, kendi adlarıyla değil birinin karısı olarak anılmıştır. Yazar kadın figürlerin saygınlığının adlarıyla anılma biçimlerine kadar yansıdığını, kadının varlığının ancak erkeğin adıyla değer bulduğunu göstermiştir. "Şakir Hafız'ın Hacer", "Cemal Emmi'nin avradı" şeklinde tanıtılan kadınların aksine erkek figürler "Eski Muhtar Cemal", "Koca Linlin" gibi kendi isimleriyle anılmıştır. Erkeklerin adlarına ya "koca" gibi üstünlük bildiren sıfatlar yerleştirilmiş ya da mesleğiyle ilgili kelimeler eklenmiştir. Erkek figürlerle karşılaştırıldığında; kadın figürler kendi isimleriyle bile tanınmamaktadır. Yazar, Gökçimen uzamındaki kadınların ancak erkeklerle var olabildiğini, erkeklerden bağımsız/bireysel olarak varlıklarını sürdüremediklerini yansıtmıştır.

TOPLUMSAL YAPIDAKİ VARSIL-YOKSUL İLİŞKİLERİ

3.1 Kabak Musdu ve Velikul'un İlişkisi

Yazar, yapıtın çoğunluğunda kırsal kesimde yaşayan, alt ekonomik sınıfa mensup insanları ele almıştır. Toplumsal yapı içinde diğerlerine göre daha varlıklı olarak verilen Kabak Musdu, köyden aldıklarını, şehirdeki pazarlara ve üst düzey insanlara satan bir tüccardır. Köyün kalanından ekonomik durumuyla ayrılan Kabak Musdu, bu zenginliğinden dolayı köy halkı arasında saygın bir konumda ele alınmış, halkın gözünde köyün “ağası” konumuna getirilmiştir. Gökçimen halkı, sahip olduğu zenginlik sonucunda Musdu’yu her fırsatta övmektedir. Bu durum, köydeki kadınların Dürü’nün annesi Havana’yı, Musdu ve Dürü arasındaki olası bir evliliğe ikna etmeye çalışması ile okuyucuya aktarılmıştır.

“Kabak Musdu Ağa’nın kolunu tutacak kimse yok bu dağlarda düzlerde! Parası malı da çok hamdolusun!” (Baykurt,59)

Kabak Musdu kurguda kır yaşamı içinde varlıklı biri olarak ele alınırken, Velikul figürü halkın çoğunluğu gibi alt ekonomik sınıfı, yani işçi sınıfını temsil etmiştir. Yapıtta portrelenen işçi sınıfı çok çalışmakta ancak emeğinin karşılığını alamamaktadır. Yazarın bu sınıfa konumlandığı Velikul figürü, urgan bükmeyle ve hayvancılıkla hayatını kazanmaktadır. Kabak Musdu ve Velikul’un ilişkisi alışveriş üstüne kuruludur. Bu “alışveriş” ilişkisi Dürü’nün evlendirilmesini de kapsamıştır. Bu “alışverişin” tarafları olan Velikul ve Musdu birçok kez Gökçimen halkı tarafından ekonomik durumları nedeniyle karşılaştırılmıştır. Yazar bu durumla Gökçimen halkının gözünde maddi güç ile üstünlük kavramları arasında doğrudan ilişki olduğunu, bu sebeple Musdu’nun Velikul’dan daha üstün olduğunu yansıtmıştır.

“Velikul’un nesi var; bir desen ya bana? Sözüm yabana, çıplak eşşeğin biri! Ama kızı güzel! Aşkolsun Havana’ya öyle bir kız doğurmuş, koca Türkiye’nin Kabak Musdu’sunu yaktı köz etti. Herif su gibi para harcıyor.” (Baykurt, 140)

Halk, elinde maddi gücü olan Musdu'nun tarafında durmuş ve Dürü'nün Musdu gibi varıl bir adamla evlenmesini, baba evindeki yoksulluğu arkasında bırakması fikrini savunmuştur. Bunu yaparken de Musdu'nun ne kadar çok parası olduğunu öne sürmüşlerdir. Yapıtta birçok yerde Musdu'nun varıllığını açıklarken, Velikul'un maddi durumu ile karşılaştırmalar yapılmıştır. Yazar, bu durumla köyün "ağası" Musdu'nun karşısında Velikul'un çaresizliğini ve yoksulluğunu okuyucuya sunmuştur. Bu bağlamda erkeklerin varoluş mücadelesinin ekonomik temelli olduğu ortaya koyulmuştur.

3.2 Velikul ve Kabak Musdu'nun Ekonomik Durumlarının Dürü'nün Varoluş Sürecine Etkisi

Velikul üzerinden köy uzamındaki insanların gerçekliği, geçinebilmek için gelir getirebilecek birden fazla iş yapma zorunluluğu ele alınmıştır. Yoksulluk sonucu yeni gelir yolları arayışının köy halkına etkisi yapıt boyunca incelemiştir. Bu etkilerden en ön plana çıkarılanı, kızlara evlilik amacıyla yöneltilen ilgi olmuştur. Kızların varıl adamlarla evliliği sonucu alınacak başlık parasını ve hediyelere duyulan isteği kurmaca gerçeklikte sunan yazar, bu durumun kızını evlendirmekte gönlü olmayan kişiler tarafından da sonunda kabul edilmek zorunda kalındığını Dürü ve ailesi üzerinden anlatmıştır. Dürü'nün ailesi yapıtın başında bu evliliğe karşı bir noktada ele alınmıştır. Yapıtın ilerleyen bölümlerinde kırsal kesimdeki halkın, aileye baskısını diyaloglarla ileten yazar, toplumdaki yoksulluğun ve varıllığa verilen önemin elli yaşındaki bir adamla on üç yaşındaki bir çocuğun evliliğini nasıl meşru kılabileceğini göstermiştir.

- **"Şişgöbek Kabak Musdu benim kızımın emsalı değil! Elli yaşındaki adama ön üç yaşındaki kız verilir mi?**

- **"(...) elli yaşında deyip karalama elin adamını! Karı kazancı yerinde ya, sen ona bak! Erkeğin yaşlısı olmaz! Erkeğin çirkini olmaz! Karı kazancı yerindeyse, tamamdır!"**

(Baykurt, 59)

Köy halkının bakış açısı, Dürü'nün annesi Havana'ya söyledikleriyle örneklendirilmiştir. Yazar, yoksulluktan kurtulmanın, iyi bir yaşam sürmenin, kır yaşamında genç kızların evlendirilmesiyle elde edilebileceği anlayışını okuyucuya sunmuştur. Köyde yaşayanların çoğunluğunun bakış açısı; zengin adama kız verilirse hem ailenin hem de kızın ileride mutlu olacağı ve rahatlık içinde yaşayacağı yönünde verilmiştir. Halkın evliliği rahatlık ve maddiyat üzerinden değerlendirmesi, Gökçimen uzamındaki evlilik algısı hakkında okuyucuya izlekler sunmuştur. Köy halkı, Dürü'nün anne ve babasını bu evliliğin gerçekleşmesi gerektiğine, Kabak Musdu'nun zenginliğinin hem aile hem de Dürü için gerekli olduğuna ikna etmeye çalışmıştır. Bu ikna sürecinde, evliliği destekleyenler, bu evliliğin aileye olacak getirilerine bakmakta ancak kendi çıkarlarını da düşünmektedirler. Musdu, bu evliliğe aracı olanlara hediyeler dağıtmaktadır. Bu sebeple uzamdakilerin çoğu bu evliliğin gerçekleşmesini istemekte, kendi payına düşecek hediyelere sahip olmak amacıyla küçük bir kızın yaşlı bir adamla evlenmesine aracılık etmektedirler.

“Dürü'nün pazarlığı kesildi mi, Cemal belki de Velikul'dan daha çok kazanır dolaylı olarak!” (Baykurt,8)

Musdu, Velikul'un arkadaşı Cemal'e evliliğin onaylanması durumunda bolca para vereceğinden Cemal figürü Velikul'u kızını evlendirmeye ikna etmeye çalışmaktadır. Benzer şekilde Musdu, evliliği destekleyen, Dürü için bohça alışverişine çıkan köyün kadınlara da hediyeler almıştır. Musdu, bu evliliğin gerçekleşmesi için Gökçimen'deki insanları örgütlemiş, onları kendi tarafına parayla çekmiştir. Yazar bu durumla paranın insanların düşüncelerini değiştirebileceğini yansıtmıştır. Paranın Musdu'ya verdiği güç ve özgüven yapıt boyunca öne çıkan güç kaynaklarından biri olmuştur.

“Para kuvvetiyle Dürü'yü musmum ederim. Para kuvvetiyle istersem yaşımı da küçültürüm. Gökçimen'in avratlarına beş yüz lira dağıttın mı, o Dürü'nün ağzından girip burnundan çıkarım. Paranın görmediği iş yok...” (Baykurt, 118)

Kabak Musdu paranın kendisine verdiği gücün farkındadır. Parayla kendi yaşını küçültüp, evliliği daha “kabul edilebilir” hale getirebileceğini söyleyen Kabak Musdu figürüyle yazar, paranın gücünün devlet işlerindeki yozlaşmada dahi etkili olduğunu göstermiştir. Benzer şekilde Gökçimen köyündeki kadınlara para ödeyip Havana’yı da ikna ettirebileceğini, kadınları bu şekilde “satın alabileceğini” söylemiştir. Yazar, Kabak Musdu figürüyle kurgudaki kır yaşamında yoksul insanları yönetmede, onlara onaylamadıkları şeyleri dayatmada, paranın egemen bir güç olduğunu göstermiştir.

Musdu zenginliğinin farkında olduğu kadar Velikul da yoksulluğunun farkındadır. Eve sadece kendisi para getirmektedir ve dört boğaz doyurmak zorundadır. Dürü’nün evliliği hem Dürü’yü hem de ailenin kalanını maddi sıkıntılardan kurtaracaktır. Velikul başta karşı olsa da daha sonra yoksulluğun gerçekliği altında kalarak evliliği kabul eder. Daha realist bir figür olarak sunulan Velikul, paranın değerini bildiği ve yıllardır yoksulluk içinde yaşadığı için Musdu’nun vereceği başlık parasını almanın en iyi seçenek olduğuna karar verir. **“Paradan çektiğimizi hiçbir şeyden çekmedik. (...) Bu kızı Kabak Musdu’ya bunun için verici oldum...”** (Baykurt,192) Velikul amacını bu şekilde açıklamıştır. Yazar, Velikul figürünü uzamdaki maddi sıkıntıların farkında ve akıyla hareket eden biri olarak yaratmıştır. Ona göre Dürü şu an mutsuz olacaktır ama ilerde, maddi rahatlık içinde yaşarken babasına minnet duyacaktır çünkü Velikul için aşk veya yaş kavramlarından çok yoksulluk ve çaresizlik ön plandadır. Kendi hayatında da maddi yetersizlikler yüzünden debelendiğinden, artık buna bir son vermek, kızını da bu gelecekte “kurtarmak” istemektedir.

3.3 Kırsal Kesimdeki Kent Algısının Dürü’nün Varoluş Sürecine Etkisi

Yazar, köy insanının gözünde, kent yaşamını kırsal yaşama göre daha önemli bir noktada okuyucuya sunmuştur. Gökçimen köyündeki figürler, kent yaşamından uzak bir noktada ele alınmıştır. Burda yaşayan insanlar için kent bilinmez ve gizemli bir yerdir, alışılmış kırsal yaşamın dışındadır. Çoğu köylü maddi yetersizliklerden dolayı Ankara gibi bir kenti ya hiç

ziyaret etmemiştir ya da çok nadir ziyaret etmektedir. Kabak Musdu ise Gökçimen halkının çoğunluğunun aksine şehirdeki insanlarla iletişim içindedir ve şehirde ticaretle uğraşmaktadır. Musdu'nun düzenli olarak gittiği Ankara, Gökçimen'deki halk için şehir yaşamıyla, yüksek binaları ve çarşılarıyla merak uyandırıcıdır. **“Ankara senin bildiğin Ankara değil. Bir büyümüş, bir büyümüş!”** (Baykurt, 142) Musdu, köyün kadınlarını Dürü için bohça alışverişine Ankara'ya götürdüğünde, maddi yetersizlikler yüzünden kenti sık sık ziyaret edemeyen kadınlar Ankara'nın büyüklüğüne hayran kalmış, gelince köydekilere de hayranlıklarını aktarmışlardır. Musdu, Gökçimen uzamında, merak edilen bu yaşam tarzıyla, mekanla ve insanlarla sürekli etkileşim içindeki tek kişidir. Şehirde yüksek mertebede bulunan arkadaşları vardır. Yazar, köylülerdeki şehir algısını, Kabak Musdu ve ona şehirle olan bağlantısı için duyulan saygı ve hayranlık üzerinden aktarmıştır. Musdu'nun kentle ve kentlilerle ilişkisi yapıtta bir ayrıcalık olarak verilmiştir. Yazar kentli olmayı kır yaşamına göre daha değerli bir yapı olarak ele almıştır. Köylülerin gözünde şehirle etkileşim içinde olmak da zenginliğin bir başka göstergesidir. Kentle etkileşimin getirdiği bu zenginlik Dürü'yle olan evlilik sürecinde de önemli bir rol oynamıştır.

“Ticaret sahibi adam! Onca eşi dostu, tanıdığı var.” (Baykurt,102) Gökçimen halkı Havana'yı evlilik için ikna etmeye çalışırken Musdu'nun şehirle olan ilişkisinden, Ankara'yla yaptığı ticaretten ve ordaki çevresinden bahsetmiştir. Şehirdekilerle ticari bir ilişki içinde olması zenginliğinin devamının garantisi olarak algılanmıştır. Ayrıca, kentle etkileşimini Dürü'yle evlenmek için de öne sürmüştür. Dürü'nün ailesine Dürü'yü, herkesin hayranı olduğu Ankara'ya götüreceğini, orda istediklerini yapabileceklerini söylemiş, köy halkını bu sözleriyle etkilemiştir. Yoksul köy halkı, Velikul da dahil olmak üzere, Musdu'nun vadettikleriyle kızının mutlu ve rahat bir yaşam süreceğine kendini inandırmıştır. **“Onu şehire götürüp gömme banyoların içine çimdireyim. Gençlik Bahçesi'nin içindeki sallangaçlara bindireyim. Maraş dondurmaları alıp yedireyim.”** (Baykurt,31)

Yazar, şehir hayatını ve kırsal kesimdeki hayatı, Kabak Musdu figürüyle bir araya getirmiştir. Şehirdekilerle ticari ilişkisi ve buna dayalı zenginliğiyle köydeki otoritesini kazanan Musdu, Dürü'ye şehirde vadettikleriyle Dürü'nün ailesine, kızlarının ömür boyu rahat yaşayacağını, yoksulluk çekmeyeceğini göstermek istemiştir. Yazar, zenginlik kavramının köylülerin gözünde şehirle bağdaştığını ve bu zenginliğin evliliğe maddi rahatlık ve dolayısıyla mutluluk getireceği düşüncesini de okuyucuya yansıtmıştır. Yazar kır insanın yoksulluktan kurtulmak adına aslında onaylamadığı birçok konuyu kabul etmek durumunda kalışını, hatta bu duruma kendilerini de inandırma çabalarını Velikul'un on üç yaşındaki kızını elli yaşındaki bir adamla evlendirmesi üzerinden açıklamıştır.

SONUÇ

Fakir Baykurt'un *Tırpan* adlı yapıtında geleneksel yaşamda kadın-erkek figürlerin varoluş mücadeleleri, kadın-erkek figürlerin sosyal yapıdaki yerleri ve varıl-yoksul ilişkileri kapsamında incelenmiştir. Bu inceleme yapılırken "Yeni Eleştiri" metodu kullanılmış, figürler ve çatışmaları, figürlere yüklenen özellikler ve konuşma dilleri, olay örgüsü çerçevesinde irdelenmiştir. Bu teze konu olan yapıtta, Gökçimen uzamında, Dürü ve Musdu'nun evlilik çatışması üzerinden, geleneksel yaşam içerisinde kadın ve erkeğin konumunun eşit olmaması, ataerkil toplum yapısının görülmesi; erkeklerin kadın figürlere olan tutumu, hitap şekilleri ve kadın-erkek figürlerin iletişimleri üzerinden gözlemlenmiştir. Kırsal kesim halkında kadınların varoluşlarının erkekler tarafından sınırlandırılışı, ana çatışmayla yani Dürü'ye kendisinden oldukça büyük olan Musdu ile evliliğin dayatılmasıyla okuyucuya sunulmuş, yapıtın devamında ise diğer kadın figürlerin de kendi kararlarını alamadıkları, erkekler karşısında söz sahibi olamadıkları olay örgüsü ve erkek figürlerle ilişkileri temelinde incelenmiştir. Bu bağlamda kadının varoluş mücadelesinin erkekleri içerdiği gözlemlenmiş, mücadelenin aile yapısında ve toplumsal yapıda baskın olduğu anlaşılmıştır. Bununla birlikte, kırsal kesim toplumunda paranın ve zenginlik algısının önemi irdelenmiş, ailede ekonomik gücün simgesi olarak görülen erkeklerin varoluş mücadelesinin para ile bağdaştırıldığı ve bu durumun yapıtta Velikul'un evlilik sürecindeki çatışması üzerinden yansıtıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Paranın kadın figürlerin varoluşunda doğrudan etkili bir faktör olduğu ise Dürü'nün evlilik kararına yönlendirilmesiyle ortaya konmuştur. Gökçimen uzamında kadınların tek başlarına "birey" olamayışları ve varoluşlarının bir erkeğe bağlı olması durumu yapıt boyunca gözlenmiştir.

Bu çalışmada, ilk olarak erkeklerin geleneksel yapıdaki konumu ve evlilik algıları aktarılmış, daha sonra da kadınların aynı yapı içindeki durumu, erkeklerin kadınlara olan tutumu üzerinde durularak açıklanmıştır. Son bölümde ise zenginliğin kırsal kesimdeki önemi ve zenginliğin öneminin kadınların varoluşuna etkisi; evlilik, kent, para olguları üzerinden aktarılmıştır.

KAYNAKÇA:

Baykurt, Fakir. *Tırpan: Roman*. 10th ed. İstanbul: Literatür Yayıncılık, 2015. Print.

Kadıızade, E . "HÜSEYİN CÖNTÜRK VE YENİ ELEŞTİRİ" . Türklük Bilimi Araştırmaları (2011): 189-199 <https://dergipark.org.tr/en/pub/tubar/issue/16970/177301>